

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи доктории Нуров Нуралӣ Норович дар мавзӯи «Поэтикаи ғазалиёти Мирзо Абдулқодири Бедил» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.01. – Адабиёти тоҷик.

Таҳқиқу баррасии суҳанварони адабиёти форсизабони Ҳинд аз оғози қарни гузашта бо шеваву равишҳои мухталиф оғоз гардида бошад ҳам, дар марҳалаи нави ташаккули адабиётшиносии тоҷик, дар замони истиқлол, ҷойгоҳи вижае дарёфта, баробари анҷоми пажӯҳишҳои фарогир таҳия, тасҳеҳ ва нашри осори намояндагони ин адабиёт тамоюли тозае касб намуд. Ин равиши шинохт ва таҳқиқ ба зиндагинома ва мероси адабии намояндаи барҷастаи адабиёти форсизабони Ҳинд ва сабки ҳиндӣ – Мирзо Абдулқодири Бедил низ пайванди мустаҳкам дорад, зеро мактаби бедилшиносии тоҷик ҳанӯз аз нимаи дувуми асри нуздаҳ ва оғози қарни бист тавассути корномаҳои шореҳони ашъори ӯ, чун Аҳмади Дониш, Зуфархон Ҷавҳарӣ ва дигарон ибтидо гардида, баъдан ба василаи пайкорҳои илмии устод Садриддин Айнӣ, академик Бобочон Ғафуров идома ёфт. Дар марҳалаи навини таҳаввули адабиётшиносии тоҷик бошад, бедилшиносии тоҷик тарҳу тамоюли дигар касб намуда, ба эҷоди силсилаи кӯшишҳои пажӯҳишоти судманд боис гашт, ки дар ин ҷо, пеш аз ҳама, метавон ба силсилаи таълифоти бедилшиносии соҳибноми тоҷик Бобобек Раҳимӣ таъкид варзид.

Таваҷҷуҳи адабпажӯҳон ба шинохт ва баррасии ҷанбаҳои ҳунарии шеърӣ гузаштаи мо имкон фароҳам овард, ки дар баробари дигар паҳлуҳои мероси бузурги Мирзо Бедил вежагиҳои ҳунари ва сабки нигориши анвои ашъори ӯ ба риштаи таҳқиқ кашида шавад. Аз ин рӯ, диссертатсияи илмии Нуров Нуралӣ Норович дар мавзӯи «Поэтикаи ғазалиёти Мирзо Абдулқодири Бедил» аз ҷумлаи чунин тадқиқоти судманде ба шумор меравад, ки ба баррасии ҷанбаҳои ҳунарии ашъори ин суҳанвар, дар

мисоли ғазалиёти ӯ, ихтисос ёфтааст. Дастабандии мавзӯоти мавриди баррасӣ ва меҳварҳои аслии барои дифоъ манзуршаванд, тарҳи бобу фаслҳои диссертатсия худ гувоҳ бар он ҳастаанд, ки муаллифи он доираи васеи масоили марбут ба поэтикаи ғазалиёти Бедилро бо равишҳои тоза ва дидгоҳҳои нави илмӣ мавриди таҳқиқ қарор додааст.

Рисола аз муқаддима, 5 боб, 20 фасл, хулоса ва феҳристи адабиёт иборат аст. Дар муқаддимаи он зарурати интихоби мавзӯ, аҳамияти таҳқиқи он, дараҷаи омӯхта шудани мавзӯ, мақсад ва вазифаҳои асосии таҳқиқ мушаххас шудаанд. Шарҳи мухтасари осори таҳқиқотии дар бедилшиносии ҷаҳонӣ анҷомёфта, ки дар муқаддимаи диссертатсия арзёбӣ шудааст, аз он дарак медиҳад, ки диссертант дар ҷараёни таълиф ба китобу мақола ва нигоштаҳои фаровоне дастрасӣ дошта, дар мавриди зарурӣ аз ин осор бо шеваҳои марсуми илмӣ истифода кардааст. Баробари ин, зикри теъдоди нусхаҳои хаттии муътабари девони Бедил, ду шарҳи девони шоир дар қисмати сарчашмаҳои тадқиқот аз он гувоҳӣ медиҳад, ки муаллиф дар раванди таълифи диссертатсия аз теъдоди зиёди нусхаҳои арзишманди маҳфуз дар китобхонаҳои кишварҳои олам, аз ҷумла Ҳинду Покистон, Миср, Ўзбекистону Тоҷикистон суд ҷустааст.

Боби аввали рисола – «Соҳторшиносии ғазал ва таҳаввули он дар эҷодиёти Бедил» тасмия шуда, аз ҷаҳор фасл таркиб ёфтааст. Дар доираи матолиби аслии мавриди баррасӣ дар фаслҳои ин боб муаллиф нахуст ба масъалаи таъйини мақом ва нақши Бедил дар ташаккули навъи ғазал иҷмолан таваккуф намуда, муқаррар кардааст, ки ҳарчанд бархе тағйироти сувариву маъноӣ дар ғазали сабки ироқӣ, ки онҳо аслан ба ибтикороти адабии Саъдиву Ҳофиз роиҷ гардидаанд, ба чашм мерасад, аммо Мирзо Бедил дар густариши ин навъи адабӣ, ҳам аз назари ибтикороти ҳунарӣ ва ҳам аз лиҳози танаввуи мавзӯот саҳми назаррас гузошта, ба таъбири унвонҷу, барои ба вучуд овардани мактаби хосаи хеш дар таркиби сабки ҳиндӣ боис шудааст. Қобили таваҷҷуҳ аст, ки диссертант дар идомаи

баррасиҳои илмӣ ҳеш нахуст ба шарҳу тафсири афкори адабии Бедил, хоса дидгоҳҳои ӯ роҷеъ ба шеърӯ шоирӣ ва лузумоти он пардохта, бад-ин васила мулоҳизот ва назароти хосаеро нисбат ба навъи ғазал ва равишҳои таҳаввули сохториву маъноии он бар пояи тавонмандии илмӣ ҳеш баррасӣ кардааст. Ҳамзамон, масоили марбут ба аносири сохтории ғазал, чун вазн, қофияву радиф ва тозақориҳои Бедил дар ин арса ба риштаи таҳқиқ қашида шуда, муҳаққиқ муқаррар намудааст, ки ҳарчанд дар ғазалҳои шоир вожагони муайяне дар мақоми қофия чанд маротиба такрор мешаванд, вале таҳаввулотӣ маъноӣ дар онҳо ба равшанӣ ҳувайдо мегардад. Ин шева аслан дар мароҳили қаблии ташаккули ғазал роиҷ ва ҳатто мақбул набудаанд, аммо Бедил бо эҷоди таъбирҳои шоирона дар коргоҳи ҳаёли ҳеш ба вожагони муқаффо тарҳи маъноии нав ато намуда, аз ин роҳ дар ин унсури сохтории шеъри суннатӣ – яъне қофия навогарӣ кардааст. Истиқлоли мисраъ низ, ки яке аз вежагиҳои муҳимми ғазал дар шеъри Бедил аз сӯи муҳаққиқони шеъри ӯ, хоса Шафеии Кадканӣ низ эътироф гардидааст, ба зикри шавоҳиди шеърӣ дар ин боби диссертатсия мавриди пажӯҳиш қарор гирифтааст.

Боби дуюми рисола – «Сабкшиносӣ ва поэтикаи забони ғазалиёти Бедил» унвон дошта, аз шаш фасл иборат мебошад. Мабоҳиси меҳварии боби мазкур низ ҷолиби таваҷҷуҳ ба назар мерасанд, зеро муҳаққиқ дар навбати аввал ба кушоиши авомили зухури печидагӯӣ ва ибҳом дар каломи Бедил рӯҷӯ намуда, дидгоҳ ва назароти аҳли тазкираро роҷеъ ба ду ҷараёни хоси шинохти ашъор ва афкори вай, яъне инкори сабки баён ва дар забони форсӣ ихтироот унвон гардидани равишҳои таркибсозӣ ва таъбирифариини суҳанвар ба риштаи таҳлил қашидааст. Ишороти диссертант дар мавриди сарчашмашиносии эҷоди «забони бедилӣ», ки дар каломи ҳуди шоир ҳам ба ин нукта ишорат рафтааст, пайванди асолати ин забон ва ҳатто аносири ибҳом дар он ба решаҳои забони қадимати ҳиндӣ имконият фароҳам овардаанд, ки муҳаққиқ роҷеъ ба масъалаи иртиботи

забони шеъри Бедил ба аркон ва унсурҳои сохтори забони санскрит мулоҳизоти хешро баён намуда, ибтикороти шоирро дар заминаи татбиқи аносири поэтикаи қадимаи ҳиндӣ дар шеъри форсӣ шарҳу тафсир намояд. Дар идомаи ҳамин равиши таҳқиқ диссертант ҷойгоҳи вожагони хос дар каломи Бедилро муайян сохта, дар мисоли вожаи «нафас» нақш ва мақоми чунин калимоти калидии шеъри шоирро дар коргоҳи ҳаёли вай муқаррар кардааст. Таҳқиқоти анҷомдодаи муҳаққиқ бармало месозад, ки ҳарчанд дар ағлаби фарҳангномаҳои шеърӣ гузашта ва имрӯз, фарҳангномаҳои киноят ва амсоли ин таркибҳои шоиронаи марбут ба вожаи «нафас»-ро ба таври умум метавон муқаррар кард, ки теъдоди онҳо шояд аз 20 адад нагузарад, вале шинохти амиқи ҷойгоҳи ин вожа дар каломи Бедил мушаххас месозад, ки танҳо дар ғазалиёти Бедил шумори чунин таъбирҳои шоиронаи бар асоси вожаи «нафас» эҷодшуда аз 100 адад фаротар меравад. Дар идома диссертант дар заминаи ҷойгоҳи воситаҳои тасвири бадеӣ ва шеваҳои сохтмони таркибот ва ибораҳои шоирона дар ғазалиёти Бедил изҳори назар намуда, асосан ба нақш ва мақоми киноя ва муаммо рӯчӯ кардааст. Ҳамзамон, яке аз тозагиҳои таҳқиқоти дар ин боби рисола анҷомёфта мурочиати муаллиф ба шеваҳои шарҳи луғоту таркибот ва вожаву мафҳим ва истилоҳот дар таркиби девони Бедил ба шумор меравад. Диссертант бо зикри намунаҳои шеърӣ собит намудааст, ки Бедил дар мавориди зарурӣ худ бархе аз калимаву таркибҳоро дар хилоли абёти ҷудогона бо шеваҳои шоирона шарҳу тафсир кардааст, ки намунаҳое барои тафсири вожагоне чун «адам», «гул», «тараб», «фано» ва амсоли ин оварда шудааст. Дар ҷараёни ин баррасиҳо муҳаққиқ ба хулосаи дуруст расидааст, ки аксари ин вожаву таркибҳои шоирона маҳсули ҳаёл ва тафаккури шоиронаи Бедил ҳастанд ва бо таваҷҷуҳ ба ин ҷанбаи ҳунарии каломи шоир зарурати тадвини як фарҳангномаи комили таркибот ва таъбироти шоиронаи ашъори Бедил ба миён омадааст.

Боби сеюми рисола – «Тасвирсозӣ, шигардҳои маъниофарӣ ва мазмунсозӣ» ном гирифта, шомили чаҳор фасл мебошад. Дар баробари

матилиби аслии мавриди баррасии муаллиф қароргирифта аз ин қисмати кор маълум мегардад, ки диссертант асосан диду назароти хешро роҷеъ ба чанд нуктаи муҳим, заминаҳо ва омилҳои зухури ғазали тасвирий, тасвири табиат дар ғазалиёти Бедил, ҷойгоҳи тасвириҳои парадоксӣ дар сурудаҳои шоир ва тасвири шоирона ва баёни ҳунармандонаи мавзӯоти мухталиф дар қолиби ғазал баён доштааст. Нуктаи ҷолиби таваҷҷуҳ он аст, ки муҳаққиқ барои баёни мушаххаси матилиб дидгоҳҳои хешро дар доираи як ғазал дар ду маврид изҳор кардааст, яъне заминаҳо ва равишҳои зухури ғазали тасвирий дар девони Бедил ва бозтоби тасвири табиат дар каломии шоирро дар оинаи як ғазал шарҳу тафсир кардааст. Бо шарҳи ғазале аз девони Бедил муҳаққиқ ба натиҷае расидааст, ки шоир дар баробари дигар ибтикорот дар таҳаввули навъи ғазал тавонистааст ҳунари суҳангустарии худро дар эҷоди ғазале баён дорад, ки тамоми абёти вай аз маҷмӯи тасовири шоирона таркиб ёфтаанд. Ҳамзамон, тасвири манозирӣ табиат дар оинаи як фасли сол, яъне баҳор ва муҳассаноти он тамомии як ғазали комилро фаро гирифтааст. Бедил муваффақ шудааст, ки ин шеваи ниғориши дар қасида роичро дар маҳдудии як ғазал комилан ба ҷилва оварад. Дар ҷараёни шарҳу тафсири абёт диссертант ба гунаҳои абёт дар нусхаҳои мухталифи хаттии девони шоир низ рӯҷӯ намуда, матилибро бо дарназардошти ҳамин фарқияти матни абёт дар нусахи мазкур тавзеҳ додааст, ки ин амр, бегумон, ба арзиши илмии рисола дар матншиносии каломии шоир низ мусоидат мекунад.

Масъалаи ҷойгоҳи парадокс дар шеъри Бедил ва мақоми ӯ дар таҳаввули ин навъи тасвир бо дарназардошти таҳлили амиқи он дар адабиёти гузашта таҳлилу баррасӣ шуда, мулоҳизоти мустақилонаи диссертант роҷеъ ба мабодиси то кунун роҷеъ ба ин мавзӯ арзёбишуда баён шудаанд. Аз ҷумла, ҳарчанд сароғози зухури намунаҳои нахустини ин навъ тасовирро муҳаққиқи эронӣ Маҳмуди Футуҳӣ ба шеъри Саной нисбат медиҳад, аммо муаллифи диссертатсия бо зикри ду намуна аз шеъри устод Рудакӣ собит сохтааст, ки ин шигарди ҳунарии шеър низ сарчашма дар

каломи Одамушшуаро дорад. Ҳамзамон, ба ихтирои он ҳамчун санъат бо номи «вифок» аз ҷониби Ғуломалихон Озоди Балгиромӣ рӯчӯ намудани диссертант доираи мабоҳиси ӯро дар шинохти асли зуҳури ин навъ тасовир ва нақши Бедил дар таҳаввули он вусъат мебахшад. Шарҳи намунаҳои фаровони абёт аз шеваи баёни парадоксӣ дар яке аз фаслҳои ин боби рисола ба таҳлили амиқи масъалаи таъйини нақши калидии Бедил дар таҳаввули ҷунин навъи тасвир ишорат мекунад.

Боби ҷоруми диссертатсия «Таассури поэтикии Бедил аз суҳанварони гузашта» ном дошта, аз ҷаҳор фасл таркиб ёфтааст. Дар доираи баррасии илмӣ анҷомёфта дар фаслҳои ҷудогонаи ин боб диссертант таъсири ҷанбаҳои ҳунарии ашъори устод Рӯдакӣ, «Шоҳнома»-и Ҳаким Фирдавсӣ, сурудаҳои Мавлонои Балхӣ ва Толиби Омулиро бо ғазалиёти Бедил таҳқиқ карда, муқаррар намудааст, ки заминаҳои аслии ибтикороти шоир сарчашма дар бархе аз шигардҳои ҳунарие доранд, ки дар ашъори шоирони гузашта таҷассум ёфта буданд. Диссертант ба хулосае расидааст, ки Бедил бархе аз ҷунин падидаҳои ҳунариро, ки дар каломии шоирони гузашта наҷандон таҷассуми барҷаста доштанд, вале ҷо-ҷо ба ҷашм мерасиданд, бо таҳаввул бахшидан тавониста, ки ба яке аз вежагиҳои нодирӣ сабкии шеъри хеш мубаддал созад.

Дар боби панҷуми рисола, ки «Таъсири поэтикии Бедил ба суҳанварони адабиёти тоҷикии Фароруд (аз нимаи дувуми асри ҳаҷдаҳ то аввали асри бист)» унвон гирифтааст, диссертант баррасии хешро дар ду фасл хотима бахшидааст. Нахуст ӯ ба таҳқиқи заминаҳо ва омилҳои зуҳури мактаби пайравони Бедил дар адабиёти асри нӯздаҳи Фароруд рӯчӯ намуда, муайян кардааст, ки маҳз ҳамин сабки суҳани шоир боис бар он шуд, ки теъдоди зиёди шоироне дар ин ҳавзаи адабӣ аз шеваи суҳанвариин вай истиқбол намуда, мактаби ҳоси шеъриро ба номаш ба вучуд оваранд. Бо шарҳу тафсири намунаҳо аз шоирони ҷудогонаи ин ҳавза, ҷун Туғрали Аҳрорӣ, Зуфархон Ҷавҳарӣ ва дигарон шеваҳои ҳоси истиқбол аз равишҳои мактаби ҳунарии Бедилро аз сӯи шоирони ин давр ба риштаи

тахқиқ кашидааст. Ҳамзамон, ҷолиби таваҷҷуҳ аст, ки дар ҷараёни баррасии таъсири Бедил ба шеърӣ яке аз намоёндагони адабиёти давраи бозгашти адабии Эрон – Сабоҳии Бедгулӣ муҳаққиқ ба хулосаи дурусти илмӣ расида, таъкидан арз медорад, ки ҳарчанд зухури ин мактаби адабӣ асосан ба шеваи гурез аз сабки бедилӣ таъя мекунад, аммо бо ин ҳама суҳанварони ин ҷараёни шеърӣ натавонистаанд аз таъсири сабки суҳани Бедил барканор монанд. Муҳаққиқ бо таҳлили қиёсии нахустин ғазали девони Сабоҳӣ, ки дар истиқбол аз ғазали аввалини девони Бедил ба қалам омадааст, мулоҳизоти худро мубарҳан сохтааст.

Диссертант дар 23 банди Хулосаи рисола, ки худ аз тафсилоти натиҷагирӣҳои ӯ дарак медиҳад, ба таври мушаххас маҷмӯи мабоҳиси ороштаи хешро дар рисола ҷамъбандӣ кардааст. Баробари ин, зикри теъдоди фаровони сарчашмаҳо, аз ҷумла нусахи хатти девони шоир ва шурӯҳи бар он навишташуда, инчунин дигар манобеи адабиву илмӣ, ҳоса таҳқиқоти роҷеъ ба шеърӣ андешаи Бедил анҷомёфта аз огоҳии зарурии муаллиф аз раванди бедилшиносии ватанӣ ҷаҳонӣ паём расонида, баёнгари возеҳи ин амр аст, ки корбурди ҷунин шумораи зиёди пажӯҳишот ва нақду назари мустақилонаи муаллиф роҷеъ ба андешаҳои онон дар таркиби рисола истиқлоли назари ӯро дар раванди куллии нигориши диссертатсия таъмин кардааст. Аз ин рӯ, диссертатсияи доктории Нуров Нуралиро метавон яке аз таҳқиқоти муҳим дар бедилшиносии тоҷик унвон намуд, ки бо равиши хос, сабки матлуби илмӣ, корбурди маводи фаровон, матолиб ва сарчашмаҳои муҳимми адабиву илмӣ таълиф шудааст. Аз феҳристи адабиёти диссертатсия ва автореферати он бармеояд, ки диссертант давоми солҳои зиёдест, ки ба таҳқиқу баррасии ашъори Бедил машғул аст ва нашри наздик ба 100 мақолаи ӯ роҷеъ ба масоили муҳталифи марбут ба вежагиҳои мавзӯиву сабки ва поэтикии ашъори Бедил дар маҷаллаву маҷмӯаҳои ватанӣ хориҷӣ, аз ҷумла дар кишварҳои Русия, Афғонистон, Ҳинду Покистон, Эрон, Қазоқистон, Олмон, Бангладеш, Ўзбекистон ва амсоли ин ба эътирофи вай ҳамчун муҳаққиқи осори шоир

дар дохил ва хориҷи кишвар далолат мекунад. Ҳамзамон, ширкати муаллифи рисола дар ҳамоишҳои илмӣ бедилшиносӣ, аз ҷумла ду Анҷумани Бедилшиносии Ҳинд, ҳамоишҳои байналмилалӣ Урси Бедил ва наشري мақолоти ӯ дар маҷмӯаҳои ин маҷолиси хоси бедилшиносӣ низ ба истиқболи дидгоҳҳои илмӣ вай роҷеъ ба шеърӣ андешаи шоир ишорат доранд.

Дар баробари ин дастовардҳои илмӣ дар диссертатсия, ки дар умум аз 418 саҳифа иборат мебошад, бархе камбудиву норасоӣҳое низ ба мушоҳида мерасанд, ки ба эътибор гирифтани онҳо, ба андешаи мо, барои боз ҳам афзудани арзиши илмӣ таҳқиқоти мавриди назар мусоидат менамояд. Аз ҷумла:

1. Дар боби дувуми диссертатсия муҳаққиқ андешаҳояшро дар бораи вожаҳои хоси шеъри Бедил баён намуда, асосан таваҷҷуҳашро ба вожаи «нафас» маътуф доштаасту халос. Тавре ҳуди муҳаққиқ ҳам ишорат кардааст, чунин анвои калимоти калидӣ дар ашъори Бедил зиёданд, ки ҳатто бархе аз онҳо дар шумули истилоҳоти фалсафӣ, ирфонӣ низ қарор доранд. Хуб мешуд, ки дар ҳамин фасли рисола роҷеъ ба чанд намунаи дигари ин қабил вожагон ба таври иҷмолӣ изҳори назар шуда, сипас тафсилоти баҳсҳои марбут ба калимаи «нафас» ҷараён мегирифт.

2. Дар фасли савуми боби дувум низ равиши таҳқиқ ба гунаи андешаҳои фавқ сурат гирифтааст. Яъне, диссертант асосан ба ду санъати бадеӣ – киноя ва муаммо рӯҷӯ намудааст ва албатта, дар оғози фасли мазкур таъкид ҳам намуда, ки роҷеъ ба чанд санъати бадеӣ дар каломии Бедил таҳқиқоти ҷудогонае ба қалам омадаанд. Имкон дошт, ки унвонҷӯ дар ҷараёни таҳлили ҷойгоҳи ҳамин ду санъат ҳам дар бораи бархе аз санъатҳои дигари калидии ғазалиёти Бедил ва нақши онҳо дар таҳаввули ҷанбаҳои ҳунарии ашъори вай мулоҳизоти хешро баён намояд.

3. Боби савуми рисола асосан ба таҳқиқи масъалаи тасвирпардозӣ дар шеъри Бедил ва шигардҳои маъниофарӣ ва мазмунсозӣ бахшида шудааст. Дар навбати аввал хуб мебуд, ки диссертант бар асоси ҷойгоҳи

тасвир дар каломи Бедил як таснифоти куллии анвои тасвирро дар шеъри шоир муқаррар ва мушаххас намуда, баъдан ба баррасии матолиби мавриди назари худ мепардохт. Баробари ин, дар ҷараёни таҳлили тасвири табиат дар асоси тафсири як ғазал агар диссертант таҳлили масъалаи мавриди таҳқиқро ба шеваи қиёсӣ анҷом дода, бо зикри чанд намуна гунаҳои дигари бозтоби тасвири табиатро дар каломи шоир ба доираи таҳлил мекашид, ба арзиши илмӣ ин фасли диссертатсия меафзуд.

4. Дар робита ба таҳлили ҷанбаҳои мавзӯии ғазалиёти Бедил, ки бахши дувуми баррасиҳои илмӣ боби савуми рисола ба вуҷуд оварданд, агар муаллиф нахуст ба таври кулӣ муҳимтарин мавзуотеро, ки асли дарунмояи ғазалиёти Бедилро ташкил медиҳанд ва навъе баёноти тоза дар таркиби навъи шеърии ғазал ҳам маҳсуб мешаванд, муқаррар намуда, баъдан ба шарҳу тафсири намунаҳои мавриди назари хеш мепардохт, мувофиқи мақсад мебуд, зеро тавре худӣ ӯ ҳам борҳо дар ҷараёни таҳлили масоили меҳварии рисола ишорат кардааст, яке аз ибтироти Бедил дар таҳаввули ғазал ба ҳамин танаввӯи мавзӯии он пайванд мегирад.

5. Дар фасли савуми боби чаҳоруми рисола мулоҳизоти муаллиф роҷеъ ба таъсири калом ва андешаҳои Мавлонои Балхӣ ба ғазалиёти Бедил сурат гирифтааст. Тавре маълум аст, дар маснавиёти Бедил низ аҳёнан ба ҳикоёте ишорат мешавад, ки сарчашма дар «Маснавии маънавӣ» доранд ё ҳатто худӣ Мавлоно ба унвони симои марказии ин навъ ҳикоёт қарор гирифтааст. Арзёбии нисбатан муфасссалтари муаллифи рисола ба ҷанбаи таъсиргузории афкор ва андешаҳои Мавлоно дар осори Бедил метавонист, ки ин бахши баррасиҳои илмӣ ўро боз ҳам тақвият бахшад.

6. Маълум аст, ки Мирзо Бедил аз ашъори яке аз намояндагони барҷастаи адабиёти форсизабони Ҳинд – Амир Хусрави Деҳлавӣ низ ба таври назаррас муаассир будааст. Дар баробари баррасии таъсири суханварони дигар, ишорат ва таваққуфи муаллиф ба ин мавзӯ ва ёдовариву зикри чанд намуна арзиши илмӣ корро боз ҳам афзун мекард.

7. Дар фасли аввали боби панҷуми диссертатсия муҳаққиқ ҳарчанд ба истиқболи шоирони зиёди асрҳои ҳажаду нузда аз Бедил ишорат мекунад, аммо шеваҳои шоиронаи на ҳама адибони аз Бедил таъсирпазируфта мавриди пажӯҳиши диссертант қарор гирифтааст.

8. Муҳаққиқ дар хулосаи рисола ҳам натиҷагирӣ кардааст, ки таъсири Бедил яке аз омилҳои аслии ба вучуд омадани мактаби бозгашти адабӣ ва рӯҷи аҳли суҳан ба шеър нав гардидааст. Барои суботи назари хеш ба таҳқиқоти анҷомдодаи Ҳасан Ҳусайнӣ зери унвони «Бедил, Сипехрӣ ва сабки ҳиндӣ» низ ишорат шудааст. Ба андешаи мо, агар дар диссертатсия мавзӯи истиқболи сабки суҳани Бедил аз ҷониби шоирони муосири қаламрави забони форсӣ-тоҷикӣ ба таври ҷудогона баррасӣ ва таҳқиқ мешуд, арзиш ва аҳамияти таҳқиқоти илмӣ анҷомдодаи диссертант боз ҳам афзун гардида, идомаи вусъати таъсири каломӣ ин суҳанвар имрӯз ва нуфузи он дар замони муосир боз ҳам барҷастатар намоён мешуд.

9. Дар диссертатсия мавҷудияти ғалату иштибоҳоти имлоиву техникӣ ҷо-ҷо ба ҷашм мерасанд, ки ислоҳ ва рафъи онҳо арзишу аҳамияти илмӣ корро боз ҳам боло мебардорад.

Ба таври умум, камбудии зикргардида асосан хусусияти тавсиявӣ дошта, ҳаргиз арзиш ва аҳамияти илмиву амалии диссертатсияи доктории Нуров Нурали Норовичро коҳиш намедиханд. Мутолиаи диссертатсия баёнгари он аст, ки мақсад ва вазифаҳои дар муқаддимаи кор гузошташуда асосан иҷро гардида, мазмуну муҳтаво ва ҳаҷми он ба талаботи таълифи диссертатсияҳои докторӣ комилан ҷавобгӯст.

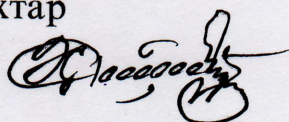
Фишурда ва китобу мақолаҳои фарвони ба нашр расонидаи Нуров Н.Н., ки шумораи умумӣ бештар аз сад ададро ба вучуд овардааст, мазмунӣ асосӣ рисолаи ӯро ифода карда метавонанд.

Бар асоси мулоҳизоти баёнгардида метавон изҳор дошт, ки рисолаи доктории Нуров Нурали Норович таҳти унвони «Поэтикаи ғазалиёти

Мирзо Абдулқодири Бедил» ба талаботи меъёрҳои муқаррарнамудаи
КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон барои таълифи
рисолаҳои докторӣ ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи
илмии доктори илмҳои филологӣ, аз рӯи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти
тоҷик мебошад.

Муқарризи расмӣ:

доктори илмҳои филологӣ,
профессори кафедраи адабиёти
тоҷики Донишгоҳи давлатии Бохтар
ба номи Носири Хусрав

Тағаймуродов Р.Х.

Суроға:

735140, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
вил. Хатлон, ш. Бохтар:
кӯчаи Дӯстии халқҳо – хонаи 56/22
Тел.: +992-987-31-55-22

Имзои доктори илмҳои филологӣ,
профессори кафедраи адабиёти тоҷики
ДДБ ба номи Носири Хусрав
Тағаймуродов Рустамро тасдиқ мекунам:

Сардои шуъбаи кадрҳои ДДБ
ба номи Носири Хусрав

Амиршоев А.А.

Суроға:

735140, ш. Бохтар, к. Айнӣ, 67
Тел.: (+992- 3222) 2- 45-20, 2-22-53
e-mail: ktsu78@mail.ru
web-сайт: www.bsu.tj

«08» 01 соли 2020.